

OLIWIA SYBILSKA¹

Sąd Rejonowy w Gnieźnie

Strona | 83

BEZPIECZEŃSTWO I ZAGROŻENIA W PRACY KURATORA SĄDOWEGO

Safety and threats in the work of a probation officer

Streszczenie: Bezpieczeństwo jest priorytetem dla jednostek, społeczności i narodów. Obejmuje wiele obszarów, z różnymi zagrożeniami, które wymagają działań zaradczych. Zagrożenia to czynniki i sytuacje mogące zaszkodzić naszym interesom lub dobru. Bezpieczeństwo osobiste w pracy to jedna z kategorii bezpieczeństwa. Przykładem analizy tego zagadnienia jest zawód kuratora sądowego, gdzie bezpieczeństwo i zagrożenia mają istotny wpływ na skuteczność działań. W pracy kuratora ważne jest szkolenie z technik negocjacji, komunikacji, rozpoznawania sytuacji ryzyka i zarządzania konfliktami.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo, zagrożenia, kurator sądowy.

Abstract: Security is a priority for individuals, communities, and nations. It covers a wide range of areas that have their own risks and require appropriate remediation. Threats, on the other hand, are factors or situations that have the potential to cause harm, detriment, or danger to our interests or well-being. Among the categories of security, we can distinguish, among others, personal safety at work. An example of an analysis of the above issue is the profession of a probation officer. Safety and threats in this profession are critical issues that affect the effectiveness and efficiency of their activities. Safety in the work of a probation officer involves physical and emotional protection. Therefore, they should be adequately trained in negotiation techniques, communication, risk recognition, and conflict management.

Keywords: security, threats, court superintendent.

Wstęp

Bezpieczeństwo jest jednym z podstawowych i niezwykle istotnych aspektów naszego życia. Jest to stan, w którym czujemy się chronieni, zarówno fizycznie, jak i emocjonalnie. Pojęcie to jest niezwykle wszechstronne i obejmuje wiele różnych obszarów naszego codziennego funkcjonowania. Bezpieczeństwo może dotyczyć różnych sfer naszego życia, takich jak: bezpieczeństwo osobiste, zdrowie, bezpieczeństwo finansowe, społeczne czy bezpieczeństwo kraju. Każdy z tych obszarów ma swoje własne aspekty i wymagania, jednak łączy je wspólny cel: ochrona

¹ Absolwentka Wyższej Szkoły Kadr Menedżerskich: studiowała na kierunku administracja publiczna i bezpieczeństwo wewnętrzne.

ludzi i naszego otoczenia przed wszelakimi zagrożeniami. Natomiast zagrożenia te są czynnikami lub sytuacjami mającymi potencjał spowodowania szkody, uszczerbku lub niebezpieczeństwa dla naszych interesów bądź dobra.

Bezpieczeństwo i zagrożenia są dwoma nieodłącznymi aspektami codziennego życia, bardzo często występują w naszym życiu zawodowym. Szczególnie narażeni na wszelkiego rodzaju zagrożenia i brak poczucia bezpieczeństwa w pracy, są kuratorzy sądowi. Odgrywają oni kluczową rolę w ochronie interesów i dobrostanu osób, którymi się opiekują. Charakter pracy kuratorów naraża ich na różnorodne ryzyka i wyzwania, które mogą zagrażać ich własnemu bezpieczeństwu. Poprzez analizę różnych aspektów bezpieczeństwa oraz specyfikację zagrożeń, możemy pogłębić naszą wiedzę na temat wprowadzenia skutecznych środków bezpieczeństwa w tej dziedzinie.

Pojęcie i charakterystyka bezpieczeństwa

Różnorodność punktu widzenia, jak i definiowania pojęcia bezpieczeństwa ukazuje nam, że należy badać je z perspektywy naukowej. Formalne zainteresowanie naukowe zyskało dopiero na początku XXI wieku. Na skutek usystematyzowania dziedzin naukowych w 2011 roku określono następujące dyscypliny: o obronności, o polityce, o poznaniu i komunikacji społecznej, pedagogikę, psychologię, socjologię, jak i również naukę o bezpieczeństwie². Badania oraz analizy wyżej wymienionego zakresu dokonywano długo przed wydaniem Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, szczególnie w naukach wojskowych wraz z dziedzinami pokrewnymi. Słowo bezpieczeństwo pochodzi od łacińskiego *sine cura*, co oznacza *sine* – „bez” oraz *cura* – „strach, zmartwienie”, czyli – bez strachu³. Natomiast w starożytnym Rzymie *Securitas* oznaczało imię osoby, która symbolizowała bezpieczeństwo i ufność. *Securitas* przedstawiano jako postać kobiety wspartej o kolumnę w pozycji stojącej bądź siedzącej⁴, ale czy bezpieczeństwo to tylko stan spokoju i brak zagrożeń? Nasz świat realny nie jest pozbawiony zagrożeń, a więc mówiąc o bezpieczeństwie nie powinniśmy skupiać się tylko na ich braku. Przede wszystkim musimy zastanowić się nad postrzeganiem

² Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 8 sierpnia 2011 r. w sprawie obszarów wiedzy, dziedzin nauki i sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych (Dz. U. z 2011, nr 179 poz. 1065).

³ J. Kaczmarek, A. Skowroński, *Bezpieczeństwo: świat – Europa – Polska*, Wrocław 1998, s. 5.

⁴ L. F. Korzeniowski, *Securitologia. Nauka o bezpieczeństwie człowieka i organizacji społecznych*, Kraków 2008, s. 3.

bezpieczeństwa jako akceptowalnego poziomu zagrożenia w określonej cywilizacji⁵.

W diagnozowaniu oraz postrzeganiu bezpieczeństwa priorytetowe są założenia szwajcarskiego politologa Daniela Frei'a, który wyróżnia cztery stany: stan braku bezpieczeństwa, obsesji, fałszywego bezpieczeństwa oraz stan bezpieczeństwa⁶. Naukowiec postrzega bezpieczeństwo jako po pierwsze: „stan braku bezpieczeństwa występujący w sytuacji prawidłowego postrzegania rzeczywistego zagrożenia”, czyli w przypadku faktycznego oraz realnego zagrożenia mamy poczucie braku tego bezpieczeństwa. Po drugie: „stan obsesji, w którym zagrożenie jest niewielkie, a postrzegane jest jako duże”, mowa tutaj o nikłym zagrożeniu wręcz minimalistycznym, w którym doznajemy obłędu czy paranoi, czując ogromne niebezpieczeństwo. Po trzeciej: „stan fałszywego bezpieczeństwa wynikający z niedoszacowania zagrożeń i ich lekceważenia”, a więc sytuacja odwrotna do poprzedniej, mianowicie brak umiejętności zakwalifikowania zagrożeń, bagatelizowanie ich i przekonanie o stanie wysokiego bezpieczeństwa w przypadku znacznego zagrożenia. Po czwartej: „stan właściwy bezpieczeństwa, kiedy zagrożenie jest niewielkie, a jego postrzeganie jest właściwe”⁷, czyli prawidłowa zdolność rozpoznania zagrożenia i bezpieczeństwa oraz ich słuszna interpretacja, gdy mamy do czynienia z dużym zagrożeniem odczuwamy niebezpieczeństwo, natomiast w przypadku zagrożenia niewielkiego nasz poziom bezpieczeństwa jest wyższy. Przyjęte założenia ukazują, że właściwe definiowanie bezpieczeństwa opiera się na naukowym i rzeczywistym postrzeganiu. Każdy z nas w inny sposób doświadcza stanu bezpieczeństwa i ten stan ma charakter subiektywny. Wobec tego, poczucie bezpieczeństwa jednostki zależne jest od jej własnego systemu wartości, co oznacza inną rangę poczucia bezpieczeństwa, zważając na identyczne uwarunkowania dla każdego z nas z osobna⁸.

Ryszard Zięba wyodrębnia cztery wymiary bezpieczeństwa, tj.: podmiotowe, przedmiotowe, przestrzenne i procesualne. Bezpieczeństwo jest potrzebą podmiotową, a więc odnosi się do różnych podmiotów, zaczynając od pojedynczych osób, poprzez duże zbiorowości i kończąc na ogromnych instytucjach czy grupach społecznych typu państwo. Bezpieczeństwo jest również potrzebą egzystencjalną, innymi słowy związaną

⁵ A. Czupryński, B. Wiśniewski, J. Zboina, *Bezpieczeństwo Teoria – Badania – Praktyka*, Józefów 2015, s. 11.

⁶ R. Zięba, O tożsamości nauk o bezpieczeństwie, „Zeszyty Naukowe AON” 2012, nr 1, s. 10; W. Pokruszyński, *Teoretyczne aspekty bezpieczeństwa*, Józefów 2010, s. 9.

⁷ A. Czupryński, B. Wiśniewski, J. Zboina, *Bezpieczeństwo...*, s.6

⁸ Tamże, s. 11.

z istnieniem danego podmiotu. Ma ona charakter złożony i uwzględnia zaspokojenie kilku innych potrzeb szczegółowych, na które składa się: trwanie (przetrwanie), całość, tożsamość, niezależność, spokój, posiadanie oraz pewność funkcjonowania i rozwoju⁹. W kryterium przedmiotowym najczęściej podziały dotyczą różnorodnych sfer problemowych. Możemy do nich zaliczyć między innymi działy: polityczny, militarny, ekonomiczny, społeczny, kulturowy, ideologiczny, religijny, morski, ekologiczny, energetyczny i wiele podobnych. Bez wątpienia wyżej wymieniona lista podziału jest otwarta i zależna jedynie od stopnia szczegółowości dokonywanych segregacji, jak i również oryginalności i pomysłowości jej autora¹⁰. Trzecie z wymienionych kryteriów – przestrzenne – wskazuje, czy dane zagadnienie dotyczące bezpieczeństwa ma wymiar lokalny, regionalny lub globalny. Również to kryterium ulega rozwojowi. W jego ewolucji zaczęto wyodrębniać kategorie pośrednie, tj. sub- oraz ponadregionalne. Odkryto także, że nawet lokalne zjawiska mogą mieć globalne konsekwencje, czego przykładem może być, chociażby zanieczyszczenie środowiska czy cyberprzestępczość. W konsekwencji lokalne zjawiska przede wszystkim wymagają międzynarodowej współpracy, to co dzieje się w jednym regionie powinno być zwalczane przy światowej interakcji¹¹. Zważywszy na wysoką liczbę istniejących zagrożeń, wzrasta liczba rodzajów bezpieczeństwa.

Analiza terminu zagrożenia

Słowo „zagrożenie” w słowniku języka polskiego, wytłumaczone jest jako „sytuacja lub stan, który komuś zagraża lub w których ktoś czuje się zagrożony”¹². Według Juliusza Piwowarskiego, zagrożenie to dla konkretnego obiektu bezpieczeństwa świadome bądź nieświadome ryzyko

⁹ R. Zięba, Teoria ogólna bezpieczeństwa państwa w stosunkach międzynarodowych, [w:] „Stosunki międzynarodowe w XXI wieku. Księga jubileuszowa z okazji 30-lecia Instytutu Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego”, Warszawa 2006, s. 935-953; J. Zając, Bezpieczeństwo państwa, [w:] „Bezpieczeństwo państwa. Wybrane problemy”, K. A. Wojtaszczyk A. Materska-Sośnowska (red.), Warszawa 2009, s. 17-29. Zob. także: R. Zięba, J. Zając, Budowa zintegrowanego systemu bezpieczeństwa narodowego Polski. Ekspertyza, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2010; W. Kitler, Wartości, potrzeby, cele i interesy jako podstawowe kategorie bezpieczeństwa narodowego, [w:] „Metodologia badań bezpieczeństwa narodowego. Bezpieczeństwo 2010”, t. II, P. Sienkiewicz, M. Marszałek, H. Świeboda (red.), Warszawa 2011, s. 96-119.

¹⁰ Bezpieczeństwo prawne. Nowy poziom bezpieczeństwa narodowego, [w:] Bezpieczeństwo wewnętrzne Rzeczypospolitej Polskiej na tle innych państw Unii Europejskiej. Stan obecny oraz perspektywy zmian, M. Lisiecki (red.), Józefów 2009, s. 363-378.

¹¹ J. Czaputowicz, Bezpieczeństwo międzynarodowe. Współczesne koncepcje, Warszawa 2012, s. 27-28.

¹² Zob. Słownik języka polskiego PWN, [dostęp 25.02.2023] <http://sjp.pwn.pl/>

utruty (lub uszczerbku) wartości niematerialnej lub materialnej, będącej priorytetem, a także czasowej bądź trwałej utraty wieloaspektowo rozumianego potencjału rozwojowego tego podmiotu¹³. Z kolei Włodzimir Fehler twierdzi, że „w intuicyjnym odbiorze zagrożenie jest przeciwieństwem bezpieczeństwa, oznaczającym taką sytuację, w której istotne dla danego podmiotu wartości stają się trudno dostępne, doznają erozji lub wręcz są unicestwione”¹⁴. Termin „zagrożenie” jest pod wieloma względami analogiczny do pojęcia „bezpieczeństwa”. Może mieć on charakter obiektywny (sytuacja niebezpieczna dla życia i zdrowia)¹⁵, jak i subiektywny (stan psychiczny lub prawny, w którym jednostka czuje niepewność i brak oparcia w drugiej osobie lub w sprawnie działającym systemie)¹⁶. W odniesieniu neutralnym zagrożenia są zgodne z rzeczywistością i niezależne od ludzkich możliwości dewastacji oraz spowodowania szkód. Natomiast zagrożenia subiektywne związane są ze świadomością istnienia zagrożeń bądź ich braku, czy też nieznaności możliwości uniknięcia niebezpieczeństwu¹⁷. Podziału również można dokonać rozpatrując skutki zagrożeń, tym samym wyodrębniając je jako mikro i makro. W stopniu dużym, jak sama nazwa wskazuje, zagrożenia te dotyczą państw, regionów czy też świata. Natomiast skala mikro oddziałuje na jednostkę¹⁸.

Wyróżnić również możemy zagrożenia naturalne, jak i antropogeniczne. Do tych pierwszych zaliczamy wszelkiego rodzaju zagrożenia związane z siłami natury, które powodują znaczne straty ludzkie i materialne. Są to przede wszystkim klęski żywiołowe, takie jak: powodzie, susze, śnieżyce, pożary, gołoleź, silne wiatry, huragany, opady i wyładowania atmosferyczne. Druga grupa natomiast zależna jest od człowieka i tutaj lista jest otwarta. Najważniejsze z nich to zagrożenia: ekologiczne, ekonomiczne, militarne czy informatyczne.

Spośród przedstawionych zagrożeń wywnioskować można, że z zagrożeń jednego rodzaju mogą wynikać zagrożenia o innym podłożu.

¹³ J. Piwowarski, *Nauki o bezpieczeństwie. Zagadnienia elementarne*, Kraków 2017, s. 29.

¹⁴ W. Fehler, *Zagrożenie – kluczowa kategoria teorii bezpieczeństwa*, *Współczesne postrzeganie bezpieczeństwa*, K. Jałoszyński, B. Wiśniewski, T. Wojtuszek (red.), Bielsko-Biała 2007, s. 34.

¹⁵ *Słownik współczesnego języka polskiego*, Wilga, Warszawa 1996, s. 1313.

¹⁶ *Słownik współczesnego języka polskiego*, *Leader Digest Przegląd*, Warszawa, 2001, t. 2, s. 607.

¹⁷ L. F. Korzeniowski, *Securitologia...*, s. 59.

¹⁸ W. Korczyz, *Determinanty współczesnych zagrożeń*, Piła 2006, s.12.

Dane zagrożenia są w stanie się nawzajem przenikać, powstawać indywidualnie lub kompleksowo, a także intensywnie i lawinowo¹⁹. W obecnych czasach obniżył się poziom zagrożeń militarnych, ze względu na to, że nie tylko siłą człowiek może walczyć. Dane zagrożenia w dużej mierze przeniosły się do sieci, gdzie szerzy się cyberprzestępczość. Wyżej przedstawione i opisane zagrożenia nie są oczywiście wszystkimi wymienionymi. Należy jednak pamiętać, że wraz z rozwojem cywilizacyjnym oraz technologicznym liczba tych zagrożeń wzrasta, a lista ich podziału jest nadal otwarta.

Charakterystyka zawodu kuratora sądowego

Definicji pojęcia „kuratora” możemy znaleźć wiele, jednakże każda z nich sprowadza się do jednej czynności – pomocy. Zadaniem kuratora jest przedstawicielstwo osoby, która nie jest w stanie sama prowadzić swoich spraw. Ma on pomagać i prowadzić sprawy tej osoby w jej najlepszym interesie²⁰. Jednak definicja ta kryje w sobie dwie funkcje. Pierwsza z nich określona jest przez Kodeks Rodzinny i Opiekuńczy²¹, zgodnie, z którym kurator pełni rolę przedstawiciela osoby potrzebującej pomocy, lub niebędącej w stanie samej prowadzić swoich spraw. Kuratora można więc ustanowić dla osoby ubezwłasnowolnionej, dla osoby nieobecnej, dla osoby ułomnej na jej żądanie, a także dla dziecka poczętego, jeszcze nieurodzonego²². Natomiast pod postacią drugiej funkcji kryje się kurator, który jest pracownikiem sądu, pełniący swoje obowiązki w zespole kuratorskiej służby sądowej – w sądzie rodzinnym i opiekuńczym lub w sądzie karnym. Kuratorzy sądowi wykonujący orzeczenia w sprawach karnych są kuratorami dla dorosłych, natomiast wykonujący orzeczenia w sprawach rodzinnych i dotyczących nieletnich są kuratorami rodzinnymi. Są oni funkcjonariuszami publicznymi, pełniącymi funkcję usługową.

Kuratorów również możemy podzielić na społecznych i zawodowych. Ci pierwsi podlegają tym drugim, mimo że tak zawodowi, jak i społeczni zajmują się wychowywaniem i resocjalizacją osób tego wymagających. Kuratorzy społeczni mają bezpośrednie kontakty z podopiecznymi,

¹⁹ Z. Ciekankowski, Rodzaje i źródła zagrożeń bezpieczeństwa, „Bezpieczeństwo i Technika Pożarnicza: kwartalnik CNBOP” 2010, nr 1, s. 45.

²⁰ Encyklopedia prawa, [dostęp 01.05.2023] <https://www.infor.pl/prawo/encyklopedia-prawa/k/273432,Kurator.html>

²¹ Ustawa z 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 1964 nr 9 poz. 59 z późn. zm.).

²² Tamże., Dział III Kuratela.

kontrolują ich postępy, prowadząc nadzory i dozory według postanowień kuratorów zawodowych. Z kolei kurator zawodowy to zazwyczaj pracownik o nieco wyższych kwalifikacjach, rzadziej prowadzący wywiady środowiskowe i bezpośrednie nadzory, który przydziela kuratorów społecznych i zajmuje się sprawami formalnymi między innymi: składaniem wniosków, współpracą z jednostkami policji czy ośrodkami pomocy społecznej, uczestnictwem w zgromadzeniach okręgowych itp. Kuratorzy w polskim wymiarze sprawiedliwości wykonują liczne i zróżnicowane zadania: „misję, posłannictwo, świadome podejmowanie działań i wybór czynności prowadzących do realizacji celu”²³. Jednym z podstawowych celów zastosowania kary wobec osoby sprawiającej problemy lub łamiącej prawo, jest pomoc w powrocie na ścieżkę sprawiedliwego i zgodnego z prawem życia.

Pośród podopiecznych kuratorów sądowych znaleźć możemy również osoby częściowo bądź całkowicie ubezwłasnowolnione, uzależnione, z chorobami psychicznymi, głuchonieme, niepełnosprawne intelektualnie, jak i również obcokrajowców nieznających języka polskiego. Różnorodność osób będących pod pieczę kuratora jest więc naprawdę ogromna, z tego też powodu praca ta jest w dużej mierze wymagająca i psychicznie obciążająca. Ta niejednorodność wpływa także na różnorodność środowiska pracy kuratora. Praca ta może być wykonywana: w miejscach zamieszkania i środowisku codziennego funkcjonowania podopiecznych; w zamkniętych placówkach i zakładach, gdzie przebywają osoby objęte pieczę kuratora (m.in.: zakłady karne, poprawcze, placówki opiekuńczo-wychowawcze czy leczniczo-rehabilitacyjne); w budynkach sądu, gdzie kurator pełni dyżury sądowe. Art. 13 ust. 3 Ustawy o kuratorach sądowych zobowiązał Ministra Sprawiedliwości do określenia standardów obciążenia pracą kuratora sądowego. Standard obciążenia pracą kuratora zawodowego służy przede wszystkim określeniu liczby zadań, które kurator powinien wykonać w ramach normy czasu pracy, a więc jest to ochrona kuratora przed nakładaniem na niego nadmiernych obowiązków. Poniżej przedstawiam standardy obciążenia oddzielnie dla każdej ze specjalności kuratorskich, które powinno się mieścić w granicach wielkości określonych.

²³ A. Martuszewicz, A. Rzepniewski, Ustawa o kuratorach sądowych. Fakty i komentarz do wybranych zasad ustrojowych kurateli sądowej, [w:] Kurator w społeczeństwie obywatelskim, „Biuletyn Biura Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu” 2003, nr 7, s. 153.

Tabela nr 1. Standardy obciążenia pracą kuratora sądowego

Rodzaje spraw	Kuratorzy dla dorosłych	Kuratorzy rodzinni
	Liczba spraw	
Dozory/nadzory własne	od 20 do 35	od 15 do 25
Dozory/nadzory powierzone	od 30 do 60	od 20 do 40
Inne sprawy	do 50	do 50
Łącznie	do 120, w tym 50 własnych	do 100, w tym do 50 własnych

Opracowanie własne na podstawie Dz.U. z 2003, nr 116 poz. 1100²⁴

Praca kuratora sądowego przebiega w różnorodnych godzinach i jest przede wszystkim zadaniowa, czyli to kurator sądowy sam decyduje o czasie jej wykonywania, z uwzględnieniem specyfiki tej pracy i liczby obowiązków. Kurator ma prawo do odwiedzin swojego podopiecznego, w jego miejscu zamieszkania w godzinach od 7:00 do 22:00. W niektórych sytuacjach, takich jak np. kontakty z dzieckiem, przy których musi być wyznaczony kurator, konieczna jest jego praca wykonywana w weekendy czy święta. Ponadto kurator pełni także dyżur miejscowo w sądzie, w czasie ustalonym przez prezesa sądu rejonowego, po zasięgnięciu opinii kierownika zespołu kuratorskiej służby sądowej. Ważnymi cechami osobowości kuratora są: uczciwość, rzetelność, poufność, empatia, jak również umiejętność dzielenia się swoją wiedzą z podlegającymi kuratorami społecznymi i objętymi pieczęą aplikantami kuratorskimi²⁵.

Bezpieczeństwo osobiste

Bezpieczeństwo osobiste określane jest jako stan wolny od zagrożeń czy zapewnienie ochrony przed różnorodną przemocą fizyczną. Bezpieczeństwo osobiste wiąże się z aspektami takimi jak: życie, zdrowie, nie-

²⁴ Opracowanie własne na podstawie Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości, z 9 czerwca 2003 r. w sprawie standardów obciążenia pracą kuratora zawodowego (Dz.U. 2003 Nr 116 poz. 1100).

²⁵ D. Żołnierczyk-Zreda, M. Warszewska-Makuch, P. Barańska, Przeprowadzenie analizy zagrożeń związanych z pracą kuratora sądowego oraz opracowanie zaleceń służących ich ograniczeniu Nr 389/PZ/2021/NE, s.12.

tykalność osobista i mienia, wolność, swoboda przekonań i głoszenia poglądów, prawo do pracy²⁶. Andrzej Chajbowicz dodaje, że bezpieczeństwo, życie i zdrowie są wartościami najwyżej sytuowanymi w skali oczekiwań społecznych i osobistych, których zagwarantowanie jest warunkiem prawidłowego rozwoju życia społecznego, politycznego, ekonomicznego oraz indywidualnego poszczególnych obywateli²⁷.

Dziedzinę bezpieczeństwa osobistego szczegółowo omawia Andrzej Urbanek, nazywając ten zakres teorią human security²⁸. Przedstawił on podział zagadnienia ze względu na dwie szkoły: kanadyjską i japońską, które wykształciły się w latach 90. XX w. Przedstawiciele koncepcji japońskiej skupiają się na froncie ekonomicznym i społecznym, gdzie zwycięstwo oznacza *freedom from want*, czyli wolność od potrzeb, od ubóstw w sensie materialnym²⁹. Odnosi się to do podwyższenia starań wobec radzenia sobie z zagrożeniami takimi jak: ubóstwo, degradacja środowiska, handel narkotykami, choroby zakaźne, napływ uchodźców³⁰. Natomiast koncepcja kanadyjska koncentruje się na froncie bezpieczeństwa, gdzie zwycięstwo oznacza *freedom from fear*, czyli wolność od strachu. Nawiązuje ona do potencjału działania w demokratycznym państwie prawa wraz z warunkami społeczeństwa obywatelskiego³¹. Zwraca się w niej uwagę na wojskowe interwencje humanitarne, celem ochrony życia oraz praw jednostek³². Elementem wspólnym tych przekonań jest jednostka, czyli człowiek, który występuje jako podmiot *human security*. Zgodnym punktem jest także skupienie się na zaspokojeniu potrzeb każdej jednostki ludzkiej³³.

Ważnym elementem bezpieczeństwa osobistego jest świadomość otoczenia, zdrowy rozsądek i podejmowanie odpowiednich działań prewencyjnych. Ważne jest również odpowiednie zabezpieczanie naszych danych osobowych i haseł, aby uniknąć kradzieży tożsamości. W dzisiejszym cyfrowym świecie, kiedy większość naszych informacji przechowywanych jest online, musimy być świadomi zagrożeń związanych

²⁶ Tamże, s. 35

²⁷ A. Chajbowicz, Bezpieczeństwo a pojęcia zbliżone, [w:] Bezpieczeństwo wewnętrzne w terenowej administracji publicznej, red. A. Chajbowicz, T. Kocowski (red.), Wrocław 2009, s. 37.

²⁸ Tamże, s. 34.

²⁹ K. P. Marczuk, Wpływ postulatów human security na koncepcję bezpieczeństwa wewnętrznego Republiki Federalnej Niemiec, Warszawa 2013, s. 328.

³⁰ A. Rychły-Lipińska, Model bezpieczeństwa jednostki we współczesnym zmieniającym się otoczeniu – wstępne rozważania, „Studia nad bezpieczeństwem” 2017, nr 2, s. 34.

³¹ K. P. Marczuk, Wpływ postulatów..., s. 328.

³² A. Rychły-Lipińska, Model bezpieczeństwa..., s. 34.

³³ K. P. Marczuk, Bezpieczeństwo wewnętrzne państw członkowskich Unii Europejskiej: od bezpieczeństwa państwa do bezpieczeństwa ludzi, Warszawa 2012, s. 54–81.

z kradzieżą tożsamości, phishingiem i innymi formami oszustw internetowych.

Bezpieczeństwo osobiste kuratora sądowego, będącego osobą odpowiedzialną za opiekę i reprezentację praw i interesów osób niezdolnych do samodzielnego podejmowania decyzji, ma szczególne znaczenie, ze względu na naturę ich pracy i odpowiedzialności. Wszelkie czynności służbowe bezpośrednio wykonywane przez kuratora w stosunku do podopiecznych, mogą prowadzić do sytuacji zagrożenia życia lub zdrowia. Praca kuratora obejmuje wiedzę merytoryczną z zakresu metodyki pracy oraz doświadczenie zawodowe, ale przede wszystkim znajomość taktyk i technik interwencyjnych niezbędnych w sytuacjach kryzysowych³⁴. Z uwagi na wzrost agresywnych zachowań względem kuratorów, jak i również pracę w stresie ze skazanymi o znacznym prawdopodobieństwie powrotu do przestępczości, a także zwiększeniem obowiązków służbowych, zanika dobrostan fizyczny i psychiczny Kuratorów³⁵.

Zagrożenia w pracy kuratora sądowego

Trudności, na które napotykają kuratorzy w swojej codziennej pracy są różnorodne, w głównej mierze, skutkiem tego jest kontakt z ludźmi dysfunkcyjnymi społecznie. Najczęściej są to osoby, rodziny, w których występują: uzależnienia, przemoc, choroby, ciężkie warunki socjalno-bytowe czy bezrobocie. Zważywszy na częste kontakty z ludźmi, a w szczególności z osobami, które mogą wykazywać niechęć bądź również agresję, kurator sądowy jest nieustannie narażony na liczne awantury i nieporozumienia, a także w dużej mierze tkwi na nim ciężar ogromnej odpowiedzialności³⁶. W związku z tym praca ta wiąże się z różnymi zagrożeniami i wyzwaniem, zarówno w sferze fizycznej, jak i emocjonalnej. Zagrożeń w pracy kuratora sądowego jest mnóstwo, aby je uporządkować warto dokonać podziału na zagrożenia: fizyczne, emocjonalne i etyczne.

Do zagrożeń fizycznych zaliczamy m.in.: agresywne zachowania, niebezpieczne warunki środowiskowe, incydenty w miejscach publicznych i przemieszczanie się po terenie. Kuratorzy mają kontakt z osobami o nieprzewidywalnym zachowaniu, z tego też względu mogą doświadczyć przemocy fizycznej, jak i werbalnej. Tego typu zaczepki czy

³⁴ E. Wojtera, Bezpieczeństwo pracy kuratora sądowego w ujęciu uniwersalnym i interdyscyplinarnym, „Resocjalizacja Polska” 2012, nr 3, s. 187.

³⁵ Tamże, s. 187-188.

³⁶ D. Żołnierczyk-Zreda, M. Warszewska-Makuch, P. Barańska, Centralny Instytut Ochrony Pracy- Państwowy Instytut Badawczy, Przeprowadzenie..., s. 6.

agresje mogą być ze strony podopiecznego, ale również, członków jego rodziny, sąsiadów, przypadkowych osób będących gośćmi w lokalu lub na posesji, w której są wykonywane czynności oraz przez zwierzęta domowe³⁷. Ważnym elementem jest to, że osoby pod nadzorem niekoniecznie mają świadomość chęci pomocy ze strony kuratora. Zazwyczaj tacy ludzie są wrogo nastawieni, czują niepokój i niechęć do współpracy, z takiego nastawienia wynikają różnego typu zaczepki, zachowania lekceważące czy nawet przemoc. W przypadku podejrzenia wystąpienia agresji kuratorzy powinni podejmować odpowiednie środki ostrożności, takie jak praca w zespołach lub prośba o wsparcie ochrony. Kuratorzy powinni być świadomi swojego otoczenia, stosować środki ostrożności i korzystać z pomocy służb ochrony, jeśli uznają to za konieczne. Kuratorzy często podróżują w ramach wykonywania swoich obowiązków. Przeprowadzanie wywiadów czy spotkania wymagają ciągłego przemieszczania się. To może wiązać się z ryzykiem wypadków drogowych, zwłaszcza jeśli muszą jeździć w niebezpiecznych obszarach, w trudnych warunkach pogodowych lub przez wiele godzin. Kuratorzy przede wszystkim powinni przestrzegać przepisów dotyczących bezpieczeństwa ruchu drogowego. W celu minimalizacji ryzyka zagrożeń fizycznych, kuratorzy sądowi powinni być odpowiednio przeszkoleni w zakresie bezpieczeństwa osobistego i samoobrony. Ponadto, instytucje zatrudniające kuratorów powinny zapewnić odpowiednie procedury bezpieczeństwa i wsparcie w przypadku wystąpienia zagrożeń fizycznych.

Do zagrożeń emocjonalnych zaliczyć możemy: pracę w środowisku z traumatycznymi przeżyciami, silne emocje podopiecznych, obciążenie moralne, praca z trudnymi rodzinami, samotność i brak wsparcia oraz stres. Kuratorzy pracują z osobami, które m.in.: doświadczyły traumy, przemocy fizycznej czy seksualnej lub innych trudnych sytuacji życiowych. Opowiadanie o traumatycznych przeżyciach może być trudne emocjonalnie zarówno dla podopiecznych, jak i dla kuratorów. Słuchanie i analiza tych historii może mieć wpływ na emocjonalne samopoczucie kuratora, prowadzące do uczuć smutku, bezsilności czy frustracji. Kuratorzy muszą być wrażliwi na te reakcje i wykazywać empatię oraz zrozumienie, aby zapewnić bezpieczne i wspierające środowisko. Osoby, które przeżyły traumę, często doświadczyły zranienia, nadużyć i zawałów w przeszłości. Mogą mieć trudności z zaufaniem innym ludziom, w tym kuratorom. Dlatego ważne jest, aby kuratorzy budowali zaufanie

³⁷ A. Janus-Dębska, M. Gronkiewicz-Ostaszewska, Bezpieczeństwo kuratorów sądowych w świetle badania ankietowego, Warszawa 2016, s. 57.

poprzez konsekwentne i etyczne działanie, szanując podopiecznych. Komunikacja otwarta, uczciwość i szacunek są kluczowe w nawiązywaniu i utrzymaniu zaufania. Konieczne jest utrzymanie profesjonalnego dystansu, aby emocje nie posunęły pracownika do wypowiedzenia bezmyślnych słów czy podjęcia niechcianych czynów. Kuratorzy sądowi często muszą podejmować trudne decyzje, które mają wpływ na życie podopiecznych. To może prowadzić do obciążenia moralnego i poczucia odpowiedzialności za wyniki podejmowanych działań. Często mogą pojawić się sytuacje, w których różne interesy są ze sobą sprzeczne, wtedy kurator musi zastanowić się, jakie rozwiązanie będzie najlepsze dla podopiecznego. W ciężkich sytuacjach znajdują się przede wszystkim kuratorzy rodzinni, którzy niejednokrotnie muszą podejmować decyzje o oddzieleniu podopiecznego od jego rodziny, m.in.: w przypadkach przemocy domowej lub zaniedbań. To jest ogromne obciążenie psychiczne, ponieważ decyzja taka może mieć długotrwałe konsekwencje dla wszystkich zaangażowanych stron. Kurator musi wziąć pod uwagę dobro dziecka oraz inne czynniki, takie jak możliwość poprawy sytuacji rodzinnej czy dostępność innych wsparć. To wszystko może generować stres, frustrację i poczucie bezsilności u kuratora. Często dochodzi do złych i traumatycznych sytuacji, w których nie ma dowodu na popełnione przestępstwo, a co za tym idzie brak ukarania takiej osoby, czy trudne udowodnienie jej winy. Z jednej strony kurator bardzo chce pomóc pokrzywdzonej osobie i zapewnić jej przede wszystkim bezpieczeństwo i odizolowanie od oprawcy, a z drugiej strony nie ma możliwości udowodnienia winy przestępcy. Takie konflikty mogą budzić u kuratora wiele sprzecznych ze sobą emocji. Konieczne jest utrzymanie równowagi emocjonalnej i umiejętność radzenia sobie z trudnymi sytuacjami oraz ochłonięcie wraz z racjonalnym myśleniem. Jednak długotrwały stres może prowadzić do chorób psychicznych, takich jak depresja czy lęk. Brak wsparcia i brak możliwości dzielenia się doświadczeniami z innymi osobami pracującymi w tej samej dziedzinie mogą prowadzić do uczucia obciążenia emocjonalnego, a także do wypalenia zawodowego.

Kuratorzy sądowi często pracują samodzielnie, nie mając wystarczającej interakcji z innymi profesjonalistami pracującymi w podobnych dziedzinach. W takich sytuacjach ważne jest, aby kuratorzy starali się nawiązywać kontakty z innymi pracownikami służb społecznych, terapeutami, adwokatami, by wymieniać się doświadczeniami i uzyskiwać wsparcie. Ważnym elementem w tej pracy jest organizacja superwizji, która jest procesem spotkania się kuratora sądowego z doświadczonym specjalistą, w celu omówienia i refleksji nad swoją pracą. To forma wsparcia zawodowego, która umożliwia kuratorom rozwijanie swoich umiejętności, doskonalenie pracy i radzenie sobie z trudnościami. Po-

zwala ona kuratorom na dzielenie się trudnościami, emocjami i wyzwaniem, z jakimi się spotykają w pracy. Jest to miejsce, gdzie mogą bezpiecznie wyrażać swoje wątpliwości, obawy i stres, związane z trudnymi sytuacjami, które napotykają w codziennej pracy. Superwizja jest istotnym narzędziem wsparcia dla kuratorów sądowych, które pomaga w radzeniu sobie przede wszystkim z izolacją i odosobnieniem³⁸.

Wyróżniamy także zagrożenia etyczne, takie jak m.in.: konflikt interesów, brak poufności, dyskryminacja i uprzedzenia, nadużycie władzy oraz brak profesjonalizmu. Kurator sądowy może znaleźć się w sytuacji, gdzie jego osobiste interesy lub związki mogą wpływać na obiektywne podejście do sprawy, lub decyzje podejmowane na korzyść podopiecznego. Ważne jest, aby kurator zachowywał neutralność i unikał konfliktu interesów, aby zapewnić uczciwość i sprawiedliwość w pracy. Kuratorzy powinni podejmować decyzje oparte na rzetelnej analizie faktów i najlepszych interesach osoby będącej pod opieką sądu. Kurator sądowy jest zobowiązany do zachowania poufności wobec informacji i danych osobowych, które zostają mu powierzone w ramach prowadzonych spraw. Kuratorzy są często informowani o poufnych i wrażliwych danych dotyczących swoich podopiecznych, takich jak: historie rodzinne, zdrowie psychiczne, problemy związane z uzależnieniami, przemoc domowa itp. Przekazane informacje mają na celu pomóc kuratorom w podejmowaniu właściwych decyzji w oparciu o indywidualne potrzeby i sytuacje ich podopiecznych. Kurator sądowy musi być bezstronny i traktować każdego podopiecznego z szacunkiem i równością, niezależnie od płci, wieku, pochodzenia etnicznego, orientacji seksualnej czy jakiegokolwiek innej cechy. Przyjmowanie decyzji opartych na uprzedzeniach może naruszać zasady etyczne i prawa człowieka. Kurator sądowy dysponuje pewną władzą i wpływa na życie podopiecznych. Nadużycie władzy polega na wykorzystywaniu swojej pozycji i uprawnień w sposób nieodpowiedni, naruszający prawa, godność i interesy podopiecznych. Obejmuje to wykorzystywanie informacji, zastraszanie, manipulację, przekroczenie uprawnień, korupcję i inne niezgodne z prawem działania. Kurator sądowy powinien działać zgodnie z wysokimi standardami profesjonalizmu. Profesjonalizm odnosi się do stosowania wysokich standardów etycznych, umiejętności zawodowych, odpowiedzialności i zaangażowania w wykonywanie obowiązków zawodowych. Do minimalizacji ryzyka zagrożeń etycznych, kuratorzy sądowi powinni

³⁸ J. Bojanowicz, M. Guzak, Superwizja jako narzędzie doskonalenia zawodowego pracowników społecznych, „Polish Journal of Continuing Education” 2017, nr 4, s. 140-143.

przestrzegać etycznych standardów i zasad postępowania, takich jak kodeks etyki zawodowej. Ważne jest również, aby regularnie uczestniczyć w szkoleniach z zakresu etyki³⁹.

Szczególną uwagę należy zwrócić na zagrożenia zdrowotne, na które może być narażony kurator. Z uwagi na częste kontakty z podopiecznymi wykonywanie zawodu kuratora wiąże się z dużym ryzykiem zarażenia się groźnymi chorobami. Pracownik, wykonując swoje obowiązki, do których również należy przeprowadzanie badań na obecność alkoholu, środków odurzających oraz substancji psychotropowych u nieletnich, skazanych czy sprawców oddanych pod dozór lub zobowiązanych do powstrzymania się od nadużywania alkoholu, narażony jest na kontakt z czynnikami biologicznymi. Przykładami takich chorób mogą być: gruźlica, grypa, zapalenia wątroby, ospy wietrznej i półpaśca, HIV, czy świerzbowiec ludzki⁴⁰.

Bibliografia

Opracowania

- Bezpieczeństwo prawne. Nowy poziom bezpieczeństwa narodowego, [w:] Bezpieczeństwo wewnętrzne Rzeczypospolitej Polskiej na tle innych państw Unii Europejskiej. Stan obecny oraz perspektywy zmian, M. Lisiecki (red.), Józefów 2009.
- Bojanowicz J., Guzak M., Superwizja jako narzędzie doskonalenia zawodowego pracowników socjalnych, „Polish Journal of Continuing Education“ 2017, nr 4.
- Chajbowicz A., Bezpieczeństwo a pojęcia zbliżone, [w:] Bezpieczeństwo wewnętrzne w terenowej administracji publicznej, A. Chajbowicz, T. Kocowski (red.), Wrocław 2009.
- Ciekankowski Z., Rodzaje i źródła zagrożeń bezpieczeństwa, „Bezpieczeństwo i Technika Pożarnicza: kwartalnik CNBOP“ 2010, nr 1.
- Czaputowicz J., Bezpieczeństwo międzynarodowe. Współczesne koncepcje, Warszawa 2012.
- Czupryński A., Wiśniewski B., Zboina J., Bezpieczeństwo Teoria – Badania – Praktyka, Józefów 2015.
- Fehler W., Zagrożenie – kluczowa kategoria teorii bezpieczeństwa, [w:] Współczesne postrzeganie bezpieczeństwa, K. Jałoszyński, B. Wiśniewski, T. Wojtuszek (red.), Bielsko-Biała 2007.
- Janus-Dębska A., Gronkiewicz-Ostaszewska M., Bezpieczeństwo kuratorów sądowych w świetle badania ankietowego, Warszawa 2016.
- Kaczmarek J., Skowroński A., Bezpieczeństwo: świat – Europa – Polska, Wrocław 1998.
- Kitler W., Wartości, potrzeby, cele i interesy jako podstawowe kategorie bezpieczeństwa

³⁹ Tamże, s. 159-161

⁴⁰ D. Żołnierczyk-Zreda, M. Warszewska-Makuch, P. Barańska, Przeprowadzenie..., s. 9

- narodowego, [w:] Metodologia badań bezpieczeństwa narodowego. Bezpieczeństwo 2010, t. II, P. Sienkiewicz, M. Marszałek, H. Świeboda (red.), Warszawa 2011.
- Korczyk W., Determinanty współczesnych zagrożeń, Piła 2006.
- Korzeniowski L. F., Securitologia. Nauka o bezpieczeństwie człowieka i organizacji społecznych, Kraków 2008.
- Marczuk K. P., Bezpieczeństwo wewnętrzne państw członkowskich Unii Europejskiej: od bezpieczeństwa państwa do bezpieczeństwa ludzi, Warszawa 2012.
- Marczuk K. P., Wpływ postulatów human security na koncepcję bezpieczeństwa wewnętrznego Republiki Federalnej Niemiec, Warszawa 2013.
- Martusiewicz A., Rzepniewski A., Ustawa o kuratorach sądowych. Fakty i komentarz do wybranych zasad ustrojowych kurateli sądowej, [w:] Kurator w społeczeństwie obywatelskim, „Biuletyn Biura Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu“ 2003, nr. 7.
- Pokruszyński W., Teoretyczne aspekty bezpieczeństwa, Józefów 2010.
- Rychły-Lipińska A., Model bezpieczeństwa jednostki we współczesnym zmieniającym się otoczeniu – wstępne rozważania, „Studia nad bezpieczeństwem” 2017, nr 2.
- Wojtera W., Bezpieczeństwo pracy kuratora sądowego w ujęciu uniwersalnym i interdyscyplinarnym, „Resocjalizacja Polska“ 2012, nr 3.
- Zajac J., Bezpieczeństwo państwa, [w:] „Bezpieczeństwo państwa. Wybrane problemy”, K. A. Wojtaszczyk A. Materska-Sosnowska (red.), Warszawa 2009.
- Zięba R., O tożsamości nauk o bezpieczeństwie, „Zeszyty Naukowe AON“ 2012, nr 1.
- Zięba R., Teoria ogólna bezpieczeństwa państwa w stosunkach międzynarodowych, [w:] Stosunki międzynarodowe w XXI wieku. Księga jubileuszowa z okazji 30-lecia Instytutu Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2006.
- Zięba R., Zajac J., Budowa zintegrowanego systemu bezpieczeństwa narodowego Polski. Ekspertyza, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2010.
- Żołnierczyk-Zreda D., Warszevska-Makuch M., Barańska P., Przeprowadzenie analizy zagrożeń związanych z pracą kuratora sądowego oraz opracowanie zaleceń służących ich ograniczaniu Nr 389/PZ/2021/NE.

Akty prawne

- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 8 sierpnia 2011 r. w sprawie obszarów wiedzy, dziedzin nauki i sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych (Dz. U. z 2011, nr 179 poz. 1065).
- Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości, z dnia 9 czerwca 2003 r., w sprawie standardów obciążenia pracą kuratora zawodowego (Dz.U. z 2003, nr 116 poz. 1100).
- Ustawa z 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 1964, nr 9 poz. 59 z późn. zm.).

Słowniki i encyklopedie

- Encyklopedia prawa, [dostęp 01.05.2023] <https://www.infor.pl/prawo/encyklopedia-prawa/k/273432,Kurator.html>
- Słownik współczesnego języka polskiego, Warszawa, 2001, tom 2.
<http://sjp.pwn.pl/>
- Słownik współczesnego języka polskiego, Warszawa 1996.